

עד עולם - התחלה חדשה לשיח משפחתי - תוכנית חווייתית לפעילות משותפת של הורים וילדים

ערן גלזר*

המרכז הארצי לפיתוח מנהיגות
הוקם בשנת 2010 בעיר אריאל.
בחזון המרכז, שהוצג עם הקמתו,
צוינה יניקה ערכית מסיפורי
התנ"ך כמאפשרת בניית תהליך
חינוכי.

המשתתפים בפעילויות המרכז מתמודדים עם משימות המכינות למנהיגות והדורשות גילוי אחריות, חשיבה יצירתית הובלה מחד גיסא ועבודה בשיתוף פעולה מאידך גיסא. העבודה הצוותית וקבלת ההחלטות המשותפות מלווים את המשתתפות והמשתתפים במשימות מאתגרות, בהתמודדות עם קשיים ובהתגברות עליהם עד ההגעה אל היעד. מתקני המרכז - אשר נבנו בתקן גבוה ובטיחותי, בהתאם לרמת המתקנים בארצות הברית - מספקים מקור לפעילות חינוכית חברתית חווייתית, מאתגרת ומלמדת. במהלך שנות הפעילות במרכז, למדנו כי תכנון מוקדם ותיאום ציפיות חשובים ומובילים להצלחת הסדנות, לביצוע המשימות על גבי המתקנים ולגיבוש הקבוצות. לכל קבוצה שמגיעה

הורה יליד על מתקן "קפיצת האמונה"
צילום: המרכז הארצי לפיתוח מנהיגות

למרכז, בשיתוף עם האחראים על הקבוצה, נקבעים סדר יום ויעדים לביצוע במשימות מאתגרות. הכנה זו מובילה להתייחסות רצינית ולרצון של כל המשתתפים למצות את הביקור במרכז הארצי ולהצליח בביצוע המשימות המתוכננות.¹

עד עולם

בשנת הפעילות האחרונה, הרחבנו את הפעילויות המשותפות להורים וילדים במרכז לפיתוח מנהיגות. פיתחנו תוכנית אשר מאפשרת התמודדות עם אתגרים משותפים, הגעה לפתיחות ולהקשבה והכרת חוזקות וקשיים במגמה לשתף פעולה, להיעזר ולהצליח. התוכנית מבוססת על שותפויות ארוכות שנים עם בעלי ניסיון בארצות הברית.

היעד שהוצב היה לאפשר מפגש ישיר ומאתגר בין הורים וילדיהם, שבו הם יהיו שותפים לתהליך חינוכי ייחודי

*מנהל המרכז הארצי לפיתוח מנהיגות בישראל. מכהן בתפקיד יושב ראש התאחדות הצופים והצופות בישראל (בהתנדבות). בעבר ריכז פרויקטים במועצת תנועות הנוער בישראל. כל הזכויות על התמונות שמורות למרכז הארצי לפיתוח מנהיגות באריאל. הכותרת "עד עולם" לקוחה מתהלים פה, ה: "עד עולם אֶפֶן יִרְעָךְ". תודתנו לדי"ר ריקי פלח גליל, שחקרה את נושא יחסי אבות ובנים ותרמה מאוד בממצאיה ובעצותיה המדויקות. תודה לריקי על הנכונות, על הסבלנות ועל המידע המעשיר.

¹ למידע נוסף על המרכז, ראו: גלזר, ע' (2021), "המרכז הארצי לפיתוח מנהיגות באריאל - למען מנהיגות משרתת בדורות הבאים", הטיוטל ככלי חינוכי-ערכי, 10, עמ' 129-139.

אתגרים - הצבת מטרות משותפות והגעה ליעדים מחייבים התמודדות עם אתגרים. התמודדות זו משפרת את מערכת היחסים שבין ההורים לילדים.

המאפשר שיח ביניהם בצורה שאינה נוכחת בשגרת יומם. היעד של יצירת המפגש המיוחד השתלב עם המרחב המיוער ועם מתקני הפעילות בגובה, המיועדים למשימות מורכבות, מאתגרות וחוייתיות.

היעד שהוצב היה לאפשר מפגש ישיר ומאתגר בין הורים וילדיהם, שבו הם יהיו שותפים לתהליך חינוכי ייחודי המאפשר שיח ביניהם בצורה שאינה נוכחת בשגרת יומם. היעד של יצירת המפגש המיוחד השתלב עם המרחב המיוער ועם מתקני הפעילות בגובה, המיועדים למשימות מורכבות, מאתגרות וחוייתיות

המשתתפים מתנסים באמון הדדי ביחסי הורה ומתבגר או מתבגרת. ההתמודדות המשותפת עם משימות מובילה לחיזוק הביטחון העצמי וליכולת להאמין בשותפי המשימה. כמו כן, היא מאפשרת התנעה מחודשת בשיח המשפחתי. בעצם, יש בכך התחלה חדשה במערכות היחסים שבין הורה לילדו או ילדתו המתבגרים.

הורים וילדיהם בפעילות "עד עולם" צילום: המרכז הארצי לפיתוח מנהיגות

במהלך שיחת הפתיחה, אנחנו מחברים את רעיון התוכנית למקורות דרך פרשת לך לך, שבה נקרא על אברהם הנדרש לקום ולצאת מבית אביו אל עתידו בארץ חדשה. לצאת למסע של התחדשות אל הלא נודע. ההורים והילדים יוצאים למסע, ואנחנו, צוות המרכז, מקנים להם את הכלים ואת הליווי שסייעו להם לצלוח את האתגרים שבדרך.

על פי המודל הקיים בארצות הברית זה 35 שנה, הורים וילדיהם בגיל ההתבגרות מוזמנים להצטרף למסע שבמהלכו יתקדמו לשלושה יעדים: אל עצמם, אל משפחתם ואל מערכות היחסים שבמשפחתם.

במרוץ הבלתי נגמר של משימות החיים, הן של ההורים הן של המתבגרים, נדיר למצוא זמן איכותי לבילוי משותף ארוך של הורה וילדו. לכאורה נראה שהמתבגרים עסוקים בשלהם ובחברת בני הגיל שלהם ופחות בהוריהם, אך מחקר איכותני המבוסס על ראיונות עומק עם בנים בני 18 מעלה תמונה אחרת.² מדברי הבנים במחקר עולה שהם עסוקים מאוד ביחסים עם הוריהם - במיוחד בנים עם אבותיהם. הבנים תיארו צורך בשינוי היחסים שהתאימו לילדות וצורך דחוף, כמעט קריטי, בהתאמתם לשלב ההתפתחותי שהם נמצאים בו. במיוחד ציינו צורך בהכרה של האב ביכולותיו של הבן, באחריות שלו על חייו, באוטונומיה המתרחבת שלו ובשיקול דעתו המתפתח במעבר לקראת בגרות.

בתחילת התוכנית, ההורים והילדים בוחרים לצאת למסע המשותף בהבנה שהם יוצאים למסע מחודש. הם יוצאים ויוצאות יחדיו לפעילות שמשלבת חוויה אתגרית בטבע עם דיונים בנושאים ערכיים. לאורך כל הפעילות, התהליך החינוכי מזמן אפשרות לשיתוף פעולה, להקשבה ולהגדרה משותפת של יעדים. רק בדרך זו אפשר להתמודד עם אתגרי הפעילות במתקנים השונים. בתהליך משתלבים שלושה ממדים שמרכיבים יחדיו את השלם - סביבה, תוכן ואתגרים:

סביבה - בהיבט של הרפתקה, מקום ייחודי וצוות מיומן וקשוב

תוכן - במובן של למידה אגב העשייה ויישום עקרונות מעשיים

המסע שיוצאים אליו בתוכנית מאפשר חוויות והתנסויות משותפות להורה וילדו והתמודדות עם משימות פיזיות שדורשות שיתוף פעולה ומאמץ. מסע זה שונה לגמרי מהשגרה של בני הנוער וגם של הוריהם. ההתנתקות מהעולם הדיגיטלי מאפשרת מפגש בין אישי ושיתוף פעולה. משפחות רבות מרגישות

²פלח-גליל, ר' (2004), "בעקבות האב האבוד, בנים מתבגרים מגלים מחדש את אביהם", חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, האוניברסיטה העברית, ירושלים.

בתום יום הפעילות, אמר אחד האבות: "היום התחלנו מסע משפחתי כאשר הבנתי שבעיית התקשורת זה לא רק הילד שעונה בקיצור, אלא גם אני".

שמערכת היחסים שבין ההורים לילדיהם המתבגרים מסתכמת בשהייה משותפת בין כותלי בית המשפחה ובדאגה לצרכים הפיזיים של בני הבית. לא פעם ההורים אינם מודעים לחוויות ולמשברים שילדיהם חווים. התקשורת מצומצמת, וכל אחד עסוק בענייניו. תוכנית שבה הורים ומתבגרים יתנתקו משגרת יומם, יחוו אתגר משותף ויתמודדו עם משימות מאתגרות תוביל להקשבה הדדית ולהיכרות הדדית של ההורה והילד בערכו של שותפו.

"מתבגר המרגיש שהוא מקבל התייחסות חיובית מההורים (גם מקבוצת בני הגיל), יבטא התייחסות חיובית כלפי העצמי ויצירת ערך עצמי גבוה, ואילו תפיסה של חוסר תמיכה מההורים תורמת ליצירת ערך עצמי נמוך" (פלח-גליל, עמ' 38).

מהלך הפעילות

תרגיל מרכזי בתוכנית הוא "הליכת האמון". עיניהם של הילדים נקשרות, והם צריכים לעבוד בליווי ההורים ובהנחייתם באזור המיוער במרכז לפיתוח מנהיגות. המסרים המרכזיים במהלך התרגיל:

- אבא או אימא תמיד איתך
- תמיד תשמע ותשמעי בקולי (קולי מנחה אותך כאן בדרכך)
- תמיד תוכל ותוכלי לפנות אליי.

ההליכה ביער בעיניים מכוסות כמוה כצעידה בנתיב החיים וההתבגרות, שלרוב הוא בבחינת נתיב חדש ולעיתים מאיים. כאן מומחשת העוצמה שבליוי ההורים את ילדיהם.

"הליכת האמון", צילום: המרכז הארצי לפיתוח מנהיגות

ההתנתקות מהעולם הדיגיטלי מאפשרת מפגש בין אישי ושיתוף פעולה. משפחות רבות מרגישות שמערכת היחסים שבין ההורים לילדיהם המתבגרים מסתכמת בשהייה משותפת בין כותלי בית המשפחה ובדאגה לצרכים הפיזיים של בני הבית. לא פעם ההורים אינם מודעים לחוויות ולמשברים שילדיהם חווים. התקשורת מצומצמת, וכל אחד עסוק בענייניו. תוכנית שבה הורים ומתבגרים יתנתקו משגרת יומם, יחוו אתגר משותף ויתמודדו עם משימות מאתגרות תוביל להקשבה הדדית ולהיכרות הדדית של ההורה והילד בערכו של שותפו

בשנת הלימודים הקרובה, תשפ"ד, אנחנו מתכוונים לקדם את התוכנית ולהגיע לאימהות ולאבות נוספים. לתפיסתנו, המשימה המרכזית שלנו היא להציע דרכים ייחודיות לשיפור קשרי הורים וילדים, ובכך להתחיל או להתניע מחדש את דרכי התקשורת במשפחתם. המתקנים המיוחדים, ובהם מתקני הגובה, שבמרכז לפיתוח מנהיגות, המרחב המיוער בתחומי המרכז והצוות המיומן, הזמין והקשוב נכונים להעביר משפחות רבות במסלול שיביא לשינוי של ממש בחייהם.

"יצאנו אל דרך חדשה במשפחתנו", ציינו המשתתפים בתוכנית "עד עולם". המשוב של אחד הנערים שהשתתפו בתוכנית הוא מבחינתו סימן לכך שאנחנו בדרך הנכונה. המשוב מתמצת את המטרה הסופית שלנו בתוכנית "עד עולם": "היום גיליתי את אבא שלי מחדש ואני יודע שהוא תמיד יהיה שם בשבילי".

התחלתי?

התחלה חדשה אינשרית בכל רגע לבו
מחויבים לעשות זאת.